

В. А. Голян,

д. е. н., професор, відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Боярська лісова дослідна станція", м. Боярка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2502-4573>

Ю. Б. Заставний,

доктор філософії в галузі економіки,

Заслужений працівник сільського господарства України, м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9033-8018>

Ю. М. Лучечко,

доктор філософії в галузі економіки, м. Львів

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9006-5374>

Р. В. Коробка,

к. е. н., докторант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-8878-0153>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.6.12

ЗЕЛЕНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ НАРОЩЕННЯ

V. Holian,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Separate division of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine "Boyarka forest research station", Boyarka

Y. Zastavnyy,

PhD in Economics, Honoured Worker of Agriculture of Ukraine, Kyiv

Y. Luczechko,

PhD in Economics, Lviv

R. Korobka,

PhD in Economics, Candidate on Doctor Degree, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

GREEN INVESTMENTS IN ENVIRONMENTALLY FRIENDLY AGRICULTURAL PRODUCTION: CURRENT REALITIES OF ATTRACTING AND PRIORITIES FOR SCALING UP

Обґрунтовано, що трендом активізації інвестиційної діяльності в останні роки стало створення інституціонального підґрунтя для залучення зелених інвестицій. Виявлено, що одним з основних пріоритетів залучення зелених інвестицій в Україні є нарощення потужностей екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, що відповідає кон'юнктурним коливанням на глобальному ринку органічної сільськогосподарської продукції та готових харчових продуктів органічного походження. Доведено, що необхідною умовою залучення додаткових зелених інвестицій у національний аграрний сектор є усестороння імплементація у вітчизняну практику зеленого інвестування передових іноземних лекал, які дали можливість створити умови для інвестиційного забезпечення проєктів налагодження виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції. Встановлено, що масштаби фінансування зелених інвестицій в Україні є нижчими критичного рівня, що підтверджується динамікою фінансування кап-

італійських інвестицій в охорону навколишнього природного середовища за всіма видами економічної діяльності. Дослідження показали, що фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві має переважно поточну, а не інвестиційну спрямованість, що пов'язано з нерозвиненістю вітчизняного інституту зелених інвестицій та низькою мотивацією суб'єктів аграрного бізнесу щодо фінансування проєктів нарощення потужностей екологічно чистого сільськогосподарського виробництва. Встановлено, що активізація залучення зелених інвестицій в аграрну сферу залежить від розробки дорожньої карти створення інституціонального підґрунтя зеленого інвестування сфери екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, зокрема застосування ґрунтозахисних систем землеробства, використання сидератних добрив, зменшення рівня хімізації сільського господарства, екологізації нарощення кормової бази, утилізації полів аерації переробно-харчових виробництв. Обґрунтовано, що необхідно застосовувати податкові, бюджетні та митні стимули стосовно нарощення обсягів зеленого інвестування проєктів утилізації рослинних та тваринних відходів з метою створення ресурсної бази виробництва різноманітних видів твердого біологічного палива.

It is substantiated that the trend of intensification of investment activity in recent years has been the creation of an institutional framework for attracting green investments. It is found that one of the main priorities for attracting green investments in Ukraine is to increase the capacity of environmentally friendly agricultural production, which corresponds to market fluctuations in the global market for organic agricultural products and finished food products of organic origin. It is proved that a prerequisite for attracting additional green investments in the national agricultural sector is the comprehensive implementation of advanced foreign models in the domestic green investment practice. It made possible to create conditions for investment support for projects to establish the production of environmentally friendly agricultural products. It has been established that the scale of green investment financing in Ukraine is below the critical level, as evidenced by the dynamics of financing capital investments in environmental protection in all types of economic activity. Studies have shown that the financing of environmental protection measures in agriculture, forestry and fisheries is mainly current rather than investment-oriented, due to the underdevelopment of the domestic institution of green investment and the low motivation of agricultural business entities to finance projects to increase the capacity of environmentally friendly agricultural production. It is established that the intensification of green investment in the agricultural sector depends on the development of a roadmap for creating an institutional framework for green investment in the field of environmentally friendly agricultural production, including the use of soil protection systems of agriculture, the use of green manure fertilizers, reducing the level of chemicalisation of agriculture, greening the increase in the feed base, and utilisation of aeration fields of processing and food production. It is substantiated that it is necessary to apply tax, budgetary and customs incentives to increase the volume of green investment in plant and animal waste disposal projects in order to create a resource base for the production of various types of solid biological fuels.

Ключові слова: екологічно чисте сільськогосподарське виробництво, зелені інвестиції, природоохоронна діяльність, охорона навколишнього природного середовища, поточні витрати, екологічний реінжиніринг.

Key words: environmentally friendly agricultural production, green investments, environmental protection, environmental protection, operating costs, environmental reengineering.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах загострення конкурентної боротьби на глобальних ринках сільськогосподарської сировини та готових харчових продуктів одним з пріоритетів розвитку національного АПК виступає розвиток екологічно чистого сільськогосподарського виробництва. У той же час екологічно чисте сільськогосподарське виробництво потребує нарощення обсягів зелених інвестицій у розширене відтворення природно-ресурсного потенціалу аграрної сфери та реалізацію проєктів екологічного реінжинірингу сільськогоспо-

дарських земель, які зазнали деструктивного впливу внаслідок дій російських агресорів. З огляду на це необхідною є усестороння імплементація у вітчизняну практику зеленого інвестування передових іноземних лекал, які дали можливість створити умови для інвестиційного забезпечення проєктів налагодження виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції. В Україні є всі передумови для створення державою необхідних стимулів щодо заохочення різноманітних суб'єктів аграрного підприємництва спрямовувати зелені інвестиції у вирощування сільськогосподарських культур та годівлю тварин на основі застосування природозберігаючих та екологічно чистих технологій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У вітчизняній економічній літературі спостерігається широкий спектр авторських підходів стосовно визначення сутності категорії "зелені інвестиції" та ідентифікації прикметних рис зеленого інвестування у різноманітні сектори національного господарства. Зокрема, Т. Пімоненко та К. Лущик констатують, що зелені інвестиції — це грошові активи, придбані з зеленими цілями, з метою одержання прибутку та позитивного зеленого ефекту в майбутньому для досягнення сталого і зеленого зростання. У цьому випадку зеленими цілями є: пом'якшення кліматичних змін; розробка альтернативних джерел енергії; розробка екологічно чистих технологій тощо [3]. На переконання Л. Хомутенко та А. Кіріл'євої, "зелені" інвестиції — це впровадження інвестиційних проєктів у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності та інших екологічно чистих проєктів, за допомогою залучення значного обсягу довгострокових фінансових ресурсів [6]. Тобто автори прив'язують ключові ознаки зеленого інвестування не до сутнісних характеристик даного виду інвестицій екологічного спрямування, а до об'єктної бази їх освоєння, виходячи з основних глобальних природоохоронних трендів та тенденцій диверсифікації енергетичного забезпечення потреб господарського комплексу та сектору домогосподарств.

Існують також авторські підходи, які розглядають значення зелених інвестицій у більш широкому розумінні. Зокрема Н. Волошанюк та О. Береславець стверджують, що "зелені інвестиції" є важливим інструментом сталого розвитку економіки. Впровадження "зелених інвестицій" дасть змогу покращити екологічну ситуацію в країні, прискорити екологізацію виробництва, забезпечити раціональне використання природних ресурсів, покращити показники економічної, соціальної і екологічної ефективності національної економіки [2]. Даний авторський підхід встановлює взаємозв'язок між потоками зелених інвестицій і не лише екологізацією відтворювальних пропорцій, а й отриманням вищого рівня соціальної та екологічної ефективності внаслідок реалізації проєктів природоохоронного та природозбережувального спрямування.

Високим рівнем обґрунтованості щодо сутності та цільової спрямованості зелених інвестицій відзначається підхід С. Харічкова та Н. Андрєєвої. Вчені вважають, що використання терміну "зелені інвестиції" певною мірою є умовним, відображаючим в першу чергу секторальну спрямованість трансформаційного курсу на перехід до "зеленої економіки". Цей термін в деякій мірі є ідентичним терміну "екологічно орієнтовані інвестиції" з урахуванням пріоритетів розвитку, закладених в концепції "зеленої економіки" [5]. Саме секторальна спрямованість і визначає прикметні риси зелених інвестицій, виходячи з їх спрямованості щодо фінансування конкретних напрямів екологізації національної економіки та впровадження сучасних екологічно чистих технологій. Виходячи з перерахованих авторських підходів щодо сутнісного розуміння природи зелених інвестицій і їх ролі у системі суспільного відтворення, можна стверджувати, що зелені інвестиції повною мірою отримують конкретні форми прояву у відповідних секторах націо-

нального господарства, в першу чергу у сегменті екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, який фактично закладає основу для екологізації великої кількості продуктових ланцюгів у національній економіці в цілому.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є розкриття сучасних реалій залучення та пріоритетів нарощення обсягів зелених інвестицій в екологічно чисте сільськогосподарське виробництво, виходячи з викликів воєнного часу та глобальних трендів розвитку ринків сільськогосподарської сировини та готових харчових продуктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Суть зелених інвестицій полягає у розподілі фінансових ресурсів на проєкти, компанії чи ініціативи, які надають пріоритет екологічній стійкості та соціальній відповідальності. Ці інвестиції мають на меті створення позитивного впливу на навколишнє середовище, а також забезпечення вищого рівня фінансової віддачі інвесторам. Ключові аспекти зелених інвестицій формують багатосторонні ефекти та наслідки. Зокрема вони забезпечують створення умов для нарощення масштабів використання відновлюваних джерел енергії, підвищення рівня енергоефективності, запровадження чистих технологій у сільськогосподарське виробництво.

Зелені інвестиції, з економічної точки зору, сприяють зниженню рівня енергоємності ВВП, підвищують ефективність виробництва товарів і послуг; з соціальної — підвищують рівень доходів та життя населення, збільшують кількість робочих місць; з екологічної — сприяють зниженню антропогенного навантаження на довкілля, уповільнюють інтенсивність викидів парникових газів, підвищують якість ресурсоспоживання; а з політичної — мінімізують залежність країни від закупівель енергоносіїв за кордоном [4].

Пріоритетними напрямками впровадження зелених інвестицій як каталізатору переходу до "зеленої економіки" виступають: екологічно чисте сільськогосподарське виробництво та стале споживання, підвищення енергетичної ефективності будівництва споруд, розвиток екологічно чистого транспорту, розбудова інфраструктури екологічно чистої енергетики, регулювання використання хімічних речовин і відходів, вдосконалення систем водоочистки та водоспоживання, розвиток екологічної інфраструктури [5, с. 16].

Квінтесенцією становлення інституту зелених інвестицій в Україні виступає динаміка інвестиційного забезпечення охорони навколишнього природного середовища. У 2015 році сума капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища за всіма видами економічної діяльності становила 7675,6 млн грн, у 2016 році — 13390,5 млн грн, у 2017 році — 11025,6 млн грн, у 2018 році — 10074,3 млн грн, у 2019 році — 16255,7 млн грн, у 2020 році — 13239,6 млн грн. За період 2015—2020 років найбільше значення в динаміці капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища мало місце у 2019 році (16255,7 млн грн), а найменше — у 2015 році (7675,6 млн грн).

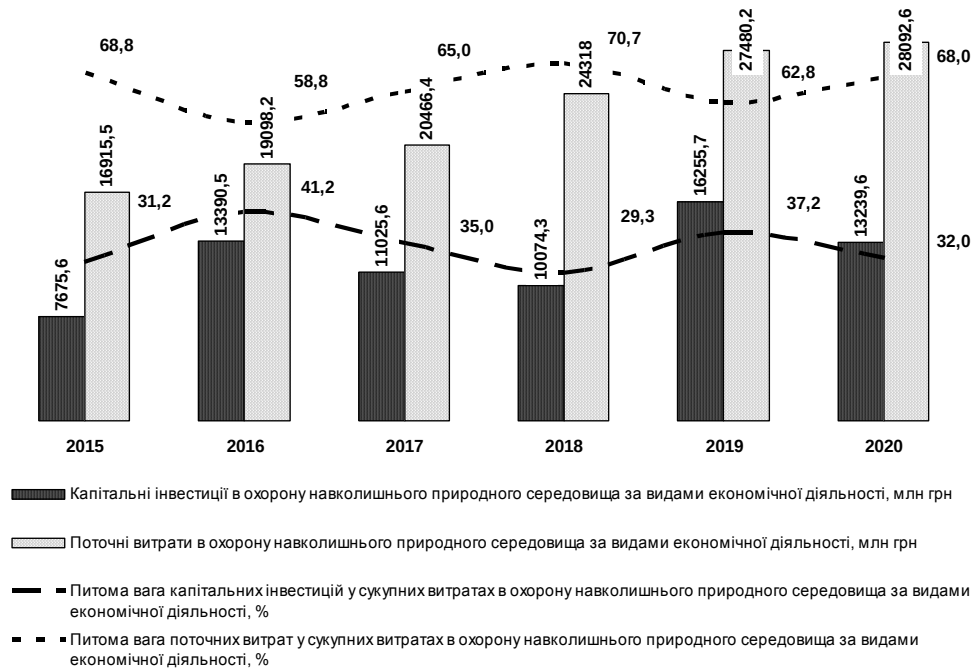

Рис. 1. Капітальні інвестиції та поточні витрати в охорону навколишнього природного середовища в Україні за всіма видами економічної діяльності у 2015–2020 роках

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Водночас значно більші суми природоохоронних видатків спрямовувалися у фінансування поточних витрат. У 2015–2020 роках у динаміці поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності в цілому по Україні спостерігалось зростання. Зокрема, у 2015 році сума поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища за всіма видами економічної діяльності становила 16915,5 млн грн, у 2016 році — 19098,2 млн грн, у 2017 році — 20466,4 млн грн, у 2018 році — 24318 млн грн, у 2019 році — 27480,2 млн грн, у 2020 році — 28092,6 млн грн. За період 2015–2020 років найбільше значення в динаміці поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища мало місце у 2020 році (28092,6 млн грн), а найменше — у 2015 році (16915,5 млн грн) (рис. 1).

Питома вага капітальних інвестицій у сукупних витратах в охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності в цілому по Україні відображає хвилясту тенденцію. Так, у 2015 році даний показник становив 31,2%, у 2016 році — 41,2%, у 2017 році — 35,0%, у 2018 році — 29,3%, у 2019 році — 37,2%, у 2020 році — 32,0%. Найбільше значення питомої ваги капітальних інвестицій у сукупних витратах в охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності було у 2016 році (41,2%), а найменше — у 2018 році (29,3%). Питома вага поточних витрат у сукупних витратах в охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності в цілому по Україні також відображає хвилясту тенденцію. Так, у 2015 році даний показник становив 68,8%, у 2016 році — 58,8%, у 2017 році — 65,0%, у 2018 році — 70,7%, у 2019 році — 62,8%, у 2020 році — 68,0%. Найбільше значення питомої ваги поточних витрат у сукупних витратах в охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності було у

2018 році (70,7%), а найменше — у 2016 році (58,8%). Тобто в цілому фінансування природоохоронної діяльності в Україні зорієнтоване на фінансове забезпечення поточних природоохоронних витрат, а не капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища. Значною мірою така ситуація зумовлена обмеженістю публічних природоохоронних коштів та половинчастістю інституту зелених інвестицій, зокрема і інституту екологічної відповідальності суб'єктів виробничо-господарської діяльності.

В умовах воєнного часу, коли ще більше підвищилася вагомість аграрного сектору в системі суспільного відтворення, особливого значення набуває створення інституціональних передумов для нарощення обсягів залучення зелених інвестицій у сегмент екологічно чистого сільськогосподарського виробництва з метою збільшення масштабів застосування технологій природоохоронного спрямування і збільшення обсягів виробництва органічної рослинницької та тваринницької продукції. Україна має непогані перспективи щодо завоювання ніш на органічному сегменті глобального ринку сільськогосподарської сировини та готових харчових продуктів.

Екологічно чистим сільськогосподарським виробництвом з політичної або державної точки зору є дуже чутливий сектор, що фактично страждає від безлічі диспропорцій, включаючи торговельний протекціонізм, непродуктивні субсидії, втрати води, нестійкі методи ведення сільського господарства, зловживання шкідливими хімікатами. Каталізатором нарощення обсягів зеленого інвестування проєктів чистого сільськогосподарського виробництва виступило те, що на Всесвітній зустрічі на вищому рівні із сталого розвитку в 2002 році в м. Йоханнесбург до плану виконання рішень увійшли рамкові програми, спрямовані на прискорення переходу до екологічно чистого виробництва, сталого спожив-

Рис. 2. Динаміка капітальних інвестицій та поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища в сільському, лісовому та рибному господарстві України у 2015–2020 роках

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

вання в цілях сприяння соціально-економічному розвитку, що не виходить за рамки асиміляційного потенціалу екосистем. Були також прийняті важливі міжнародні ініціативи, такі як Всесвітня зустріч на вищому рівні з проблем продовольства 2008 року і рамкова програма Робочої групи вищого рівня ООН з питань глобальної кризи в галузі продовольчої безпеки. Вони є значущими елементами для формування політики, що сприяє появі стабільнішої і більш сталої системи сільськогосподарського виробництва і ринків сільськогосподарської продукції [5, с. 18].

Незважаючи на те, що глобальний рух у напрямі зміцнення сегменту екологічно чистого сільськогосподарського виробництва розпочався ще на початку 2000-х років в Україні даний пріоритет зеленого інвестування не набув навіть критично необхідних масштабів, підтвердженням чого виступає динаміка фінансування капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві.

У 2015 році сума капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві становила 22,4 млн грн, у 2016 році — 43,7 млн грн, у 2017 році — 50,4 млн грн, у 2018 році — 8,9 млн грн, у 2019 році — 5,9 млн грн, у 2020 році — 15,1 млн грн. У 2015–2020 роках найбільше значення капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві спостерігалось у 2017 році (50,4 млн грн), а найменше — у 2019 році (5,9 млн грн) (рис. 2).

У динаміці поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві в 2015–2020 роках спостерігається висхідний тренд до 2019 року. Зокрема, у 2015 році сума поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та

рибному господарстві становила 326,1 млн грн, у 2016 році — 323,4 млн грн, у 2017 році — 378,6 млн грн, у 2018 році — 409,2 млн грн, у 2019 році — 434,8 млн грн, у 2020 році — 373,4 млн грн. У 2015–2020 роках найбільше значення поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві спостерігалось у 2019 році (434,8 млн грн), а найменше — у 2015 році (326,1 млн грн).

Як і в динаміці сукупних видатків в охорону навколишнього природного середовища за всіма видами економічної діяльності у динаміці даного виду видатків у сільському, лісовому та рибному господарстві також спостерігається поточна, а не інвестиційна спрямованість. І це незважаючи на те, що в останні роки аграрний сектор демонструє прискорені темпи розширеного відтворення, що супроводжується підвищенням техногенного тиску на агроландшафти і необхідним виступає нарощення обсягів зелених інвестицій, щоб упередити еколого-деструктивні процеси, пов'язані з руйнацією природно-ресурсного потенціалу аграрної сфери.

Організаційно-економічні засади впровадження екологічно чистого виробництва мають охоплювати методи та інструменти стимулювання екологізації діяльності як у сфері сільськогосподарського виробництва, так і у сфері переробно-харчових виробництв. Ключовим моментом за таких умов є формування інституціонального підґрунтя підтримки сектором публічного управління (держава та територіальні громади) виробників органічної продукції як первинної, так і основної фази впровадження екологічно чистого виробництва у всіх ланках агропродуктового ланцюга. Впровадження прийомів екологічного реінжинірингу дозволить підвищити рівень економічної віддачі використання сільськогосподарської сировини та харчових напівфабрикатів шляхом забезпечення комплексного використання усіх матеріально-речових складових сільськогосподарської

та харчової продукції, що в підсумку даватиме можливість поступово наближати виробничо-технічні умови виготовлення харчових продуктів до міжнародних регламентів їх якості й безпечності [1, с. 19].

З огляду на сказане, необхідною є розробка дорожньої карти створення інституціонального підґрунтя залучення зелених інвестицій у сферу екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, зокрема у застосування ґрунтозахисних систем землеробства, використання сидератних добрив, зменшення рівня хімізації сільського господарства, екологізацію нащощення кормової бази, утилізацію полів аерації переробно-харчових виробництв. Таке інституціональне середовище має охоплювати комплекс фінансових преференцій зі сторони держави, які зроблять більш доступними інвестиції на ринку позикового капіталу, а також стимулюватимуть придбання сучасного високотехнологічного обладнання задля переводу рослинницької та тваринницької підгалузей сільськогосподарського виробництва на органічну основу. Доцільно також закласти податкові, бюджетні та митні стимули стосовно нащощення обсягів зеленого інвестування проєктів утилізації рослинних та тваринних відходів з метою створення ресурсної бази виробництва різноманітних видів твердого біологічного палива.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Зелені інвестиції відносяться до категорії інвестицій, котрі генерують різноманітні вигоди для навколишнього природного середовища поряд з отриманням підвищеного рівня прибутковості для інвесторів, які спеціалізуються на фінансово-інвестиційному забезпеченні проєктів природоохоронного спрямування. З огляду на це викристалізовується подвійна ціль зелених інвестицій: досягнення позитивних результатів для навколишнього середовища, а також отримання фінансової вигоди інвесторами. Незважаючи на те, що у глобальному масштабі вже декілька десятиліть функціонує інституціональна природоохоронна архітектура, в Україні масштаби зеленого інвестування не були навіть критично необхідних розмірів. Квінтесенцією обмеженості фінансування зелених інвестицій є фінансове забезпечення капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища за всіма видами економічної діяльності в Україні у 2015—2020 роках. Аналіз основних тенденцій фінансування витрат на охорону навколишнього природного середовища в Україні показав, що воно має, як правило, поточну, а не інвестиційну спрямованість. Аналогічна ситуація також спостерігається в фінансуванні видатків на охорону навколишнього природного середовища у сільському, лісовому та рибному господарстві. Виходячи з трендів функціонування світового ринку сільськогосподарської сировини та готових харчових продуктів можна припустити, що одним з пріоритетів зміцнення позицій українського АПК на глобальному аграрному ринку має виступати нащощення обсягів зеленого інвестування проєктів екологічно чистого сільськогосподарського виробництва з метою нащощення обсягів виробництва екологічно безпечної рослинницької та тваринницької про-

дукції. Каталізатором збільшення обсягів фінансування зелених інвестицій з метою нащощення потужностей екологічно чистого сільськогосподарського виробництва має стати розробка дорожньої карти стимулювання суб'єктів аграрного бізнесу залучати додаткові обсяги зелених інвестицій у попередження проявів еколого-деструктивної та природо-руйнівної діяльності, пов'язаної з освоєнням природно-ресурсної основи аграрної сфери, а також у виробництво органічної сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Андрєєва Н., Козловцева В. Організаційно-економічне забезпечення екологічно чистого виробництва в агропромисловій сфері: форми, методи та інструменти. Економіст. 2018. № 9. С. 14—19.
2. Волошанюк Н.В., Береславець О.А. Фінансування розвитку "зеленої економіки" в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Випуск 29. С. 12—17.
3. Пімоненко Т.В., Лушчик К.В. Зелене інвестування: досвід ЄС для України. Вісник СумДУ. Серія "Економіка". 2017. № 4. С. 121—127.
4. Рибіна Л.О., Адаменко А.П. Розвиток "зеленого" інвестування в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 42. С. 327—331.
5. Харічков С., Андрєєва Н. "Зелені інвестиції" як каталізатор переходу до нового курсу розвитку економіки: міжнародні орієнтири і перспективи впровадження. Економіст. 2010. № 12. С. 16—21.
6. Хомутенко Л.І., Кіріл'єва А.В. Принципи формування "зеленого" інвестування країни, роль та значення для конкурентоспроможності. Вісник СумДУ. Серія "Економіка". 2020. С. 55—61.

References:

1. Andriieva, N. and Kozlovtsseva, V. (2018), "Organizational and economic support of ecologically clean production in the agro-industrial sphere: forms, methods and tools", *Economist*, vol. 9, pp. 14—19.
2. Voloshaniuk, N.V. and Bereslavets', O.A. (2020), "Financing the development of the "green economy" in Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorodsk'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 29, pp. 12—17.
3. Pimonenko, T.V. and Luschyk, K.V. (2017), "Green investment: EU experience for Ukraine", *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika"*, vol. 4, pp. 121—127.
4. Rybina, L.O. and Adamenko, A.P. (2020), "Development of "green" investment in Ukraine", *Infrastruktura rynku*, vol. 42, pp. 327—331.
5. Kharichkov, S. and Andriieva, N. (2010), "Green investment as a catalyst for transition to the new course of economic development: international guidelines and implementation perspectives", *Economist*, vol. 12, pp. 16—21.
6. Khomutenko, L.I. and Kiril'ieva, A.V. (2020), "Principles of formation of the country's "green" investment, role and significance for competitiveness", *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika"*, pp. 55—61.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2024 р.